

Tillsynsrapport

Systematiskt arbetsmiljöarbete och säkerhetskultur inom byggsektorn, del 2 2023-2025

Innehåll

1. Sammanfattning.....	3
2. Bakgrund.....	4
3. Syfte, mål och avgränsningar.....	4
4. Tillvägagångssätt – upplägg	5
5. Resultat.....	6
6. Diskussion och slutsatser.....	9

1. Sammanfattning

Transportbranschen är liksom byggbranschen en hårt olycksdrabbad bransch i Sverige. Många olyckor sker i samband med lastning och lossning, till exempel på grund av val av fel fordon utifrån lastens egenskaper, samt felaktiga lastsäkringar.

Arbetsmiljöverket har därför genomfört tillsynsaktiviteten *Systematiskt arbetsmiljöarbete och säkerhetskultur inom byggsektorn*. Vi har gjort 1 134 inspektioner och uppföljningar på 822 arbetsställen, där vi träffat byggherrar och byggarbetsmiljösamordnare som ansvarar för säkra lastnings- och lossningsplatser vid byggarbetsplatser samt säkra transportvägar till dessa. Av de arbetsplatser som vi inspekterat har 70 procent mellan 5 och 50 anställda. Inspektionerna har genomförts under perioden april 2023 till och med februari 2025.

Av de inspekterade arbetsställena har 31 procent fått ett inspektionsmeddelande med krav på arbetsmiljöåtgärder. Det vanligaste kravet har handlat om att anpassa arbetsmiljöplanen efter aktuella risker på byggarbetsplatsen.

Vid våra inspektioner har vi genom dialog med byggherrar, byggarbetsmiljösamordnare och skyddsombud försökt att höja medvetenheten om säkerhetskultur. Säkerhetskultur är de gemensamma attityder, värderingar och uppfattningar som chefer och anställda har om förhållandet till säkerhet och arbetsmiljö.

En förutsättning för att uppnå en god arbetsmiljö som gynnar en god säkerhetskultur är ett fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete hos varje enskild arbetsgivare. Det underlättar i sin tur för Bas-U och byggherren att skapa en god säkerhetskultur på den aktuella byggarbetsplatsen. För att bidra till en bättre arbetsmiljö och i förlängningen bättre säkerhetskultur har vi ställt krav utifrån de brister och risker i arbetsmiljön som påverkar säkerheten på byggarbetsplatsen.

För att en byggarbetsplats ska kunna vara så säker som möjligt behöver byggarbetsmiljösamordnaren försäkra sig om att all besiktningspliktig utrustning är besiktigad. Alla på byggarbetsplatsen ska veta att utrustningen som används är säker att använda och vistas i närheten av.

De byggarbetsmiljösamordnare som finns på byggarbetsplatserna behöver därför ha den kunskap och erfarenhet som krävs, för att arbetsplatsen ska vara så säker som möjligt. Ansvaret får inte hamna mellan stolarna.

För att det ska finnas tillräckligt med utrymme för ett säkert lastnings- och lossningsmoment krävs att arbetsmomentet tas upp redan i planerings- och projekteringsskedet. Detta är extra viktigt i de fall det krävs tillstånd för att spärra av ytor i offentliga miljöer.

2. Bakgrund

Byggbranschen är en av de mest olycksdrabbade branscherna i Sverige. Många olyckor sker vid lastning och lossning på byggarbetsplatserna.

Exempel på orsaker till olyckor vid lastning och lossning:

- Fel val av fordon utifrån last.
- Felaktiga lastsäkringar.
- Brister på lyftanordningar och lyftredskap.
- Lossningsplatser med olämplig placering och utformning.

Tillsynsaktiviteten *Systematiskt arbetsmiljöarbete och säkerhetskultur inom byggsektorn* är uppdelad i två delar. Den här rapporten avser del 2, som riktar sig till de som ansvarar för säkra lossnings- och lastningsplatser vid byggarbetsplatser samt säkra transportvägar till dessa inom byggarbetsplatsen. Ansvariga är exempelvis byggherrar och byggarbetsmiljösamordnare.

Sedan den 1 januari 2025 gäller en ny struktur för föreskrifter och allmänna råd. Samtidigt tillkom nya arbetsmiljör regler för bland annat byggherrar, projektörer och byggarbetsmiljösamordnare.¹ Tillsynsaktiviteten Systematiskt arbetsmiljöarbete och säkerhetskultur inom byggsektorn del 2, genomfördes innan de nya reglerna trädde i kraft. I januari och februari 2025 genomförde vi uppföljningar av denna tillsyn, men enbart utifrån de krav som ställdes under 2024. Tillsynen omfattas därför helt av de tidigare reglerna.

Del 1 avslutades i december 2023 och riktade sig till arbetsgivare vars arbetstagare lastar, transporterar och lossar gods till byggarbetsplatsen.

3. Syfte, mål och avgränsningar

Syftet med inspektionerna har varit att öka efterlevnaden av relevanta arbetsmiljör regler inom de riskområden som omfattas av vår tillsyn. Inspektionerna ska leda till att transporter till, från och inom byggarbetsplatser är säkra och att olyckor och ohälsa kan förebyggas.

¹ Här kan du läsa om reglerna om projektering och arbetsmiljösamordning som gäller sedan den 1 januari 2025: <https://www.av.se/produktion-industri-och-logistik/bygg/>

Målet med att inspektera säkerheten vid lastnings- och lossningsplatser har varit att få arbetsgivare, byggherrar och byggarbetsmiljösamordnare att vidta förbättrade åtgärder i arbetsmiljön.

Dialog om god säkerhetskultur

Vid inspektionerna har vi även fört dialog om vad en god säkerhetskultur innebär. Säkerhetskultur är de gemensamma attityder, värderingar och uppfattningar som chefer och anställda har om förhållandet till säkerhet och kultur. I ett byggprojekt behöver man organisera och bedriva ett gemensamt arbetsmiljöarbete där samtliga arbetsgivares personal omfattas.

Vidare har vi vid inspektionerna ställt krav utifrån de brister och risker som vi identifierat i arbetsmiljön och som påverkar säkerheten på byggarbetsplatsen. Kraven kan bidra till att organisationerna stärker sin säkerhetskultur.

4. Tillvägagångssätt – upplägg

Inspektionerna genomfördes i två steg i den ordning som passade bäst vid respektive tillfälle. Det ena steget genomfördes hos byggherren där även byggarbetsmiljösamordnaren för planeringen och projekteringen (Bas-P) kunde närvara. Det andra steget genomfördes hos byggarbetsmiljösamordnaren för utförandet (Bas-U) på byggarbetsplatsen.

Av de organisationer och byggarbetsplatser vi har inspekterat har 70 procent mellan 5 och 50 arbetstagare.

Uppföljande inspektioner

I de fall vi upptäckt brister i arbetsmiljön och ställt krav på åtgärder, har vi genomfört uppföljande inspektioner på olika sätt. I vissa fall har vi gjort ett nytt fysiskt besök på plats, i andra fall har vi gjort en distansinspektion. I vissa fall har vi i stället för uppföljande inspektioner ställt krav på att byggherren eller byggarbetsmiljösamordnaren ska skicka in sina svar till Arbetsmiljöverket.

Dialog och kommunikation

Vi har fört dialog med parter och branschorganisationer i byggbranschen, och kommunicerat såväl internt som externt. Vi har dessutom fört dialog med arbetsgivarna om säkerhetskultur. Inför tillsynens uppstart 2023 genomförde vi möten med byggbranschens parter.

5. Resultat

Under perioden april 2023 till februari 2025 har Arbetsmiljöverket genomfört 983 inspektioner och 151 uppföljningar på 822 olika arbetsställen. Av de inspekterade arbetsställena har 31 procent fått ett inspektionsmeddelande med krav på arbetsmiljöåtgärder. Vi har totalt ställt 1 362 krav på arbetsmiljöåtgärder i 303 inspektionsmeddelanden. De flesta kraven har vi ställt ute på byggarbetsplatserna i möte med Bas-U.

Tillsynsaktiviteten i siffror

Antal inspektioner	983
Antal uppföljningar	151
Antal kontrollerade arbetsställen	822
Andel arbetsställen som fått krav	31 %*
Antal inspektionsmeddelanden	303
Antal ställda krav	1 362
Antal underrättelser	1
Antal beslutsförelägganden	1

* De flesta kraven har ställts ute på byggarbetsplatserna i möte med Bas-U.

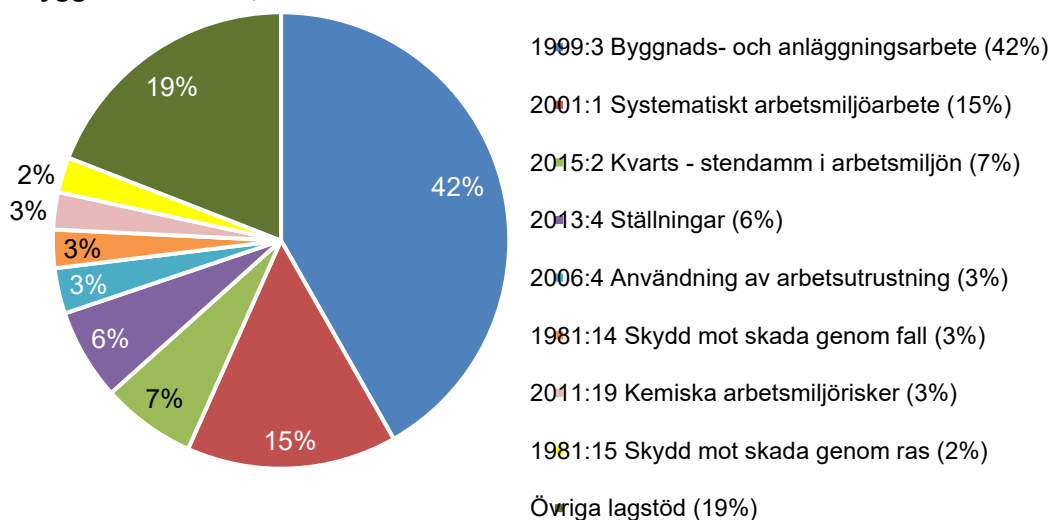
De vanligaste kraven som ställdes under tillsynsaktiviteten

Krav	Föreskrifter
Anpassning av arbetsmiljöplanen	14 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1999:3) om bygg- och anläggningsarbeten
Kontroll att tekniska anläggningar är besiktade	15 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1999:3) om bygg- och anläggningsarbeten
Undersökning och riskbedömning	8 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete
Genomgång av rutiner	5 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om Systematiskt arbetsmiljöarbete
Lämna uppgifter om arbetsmiljörisker till byggarbetsmiljösamordnaren	17§ Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1999:3) om bygg- och anläggningsarbeten

De vanligaste föreskrifterna som tillsynsaktiviteten hänvisade till

De vanligaste hänvisningarna till föreskrifter i tillsynsaktiviteten Systematiskt arbetsmiljöarbete och säkerhetskultur inom byggsektorn del 2, 2023-2025

Bilden visar de vanligaste föreskrifterna som tillsynsaktiviteten Systematiskt arbetsmiljöarbete och säkerhetskultur del 2, 2023-2025 hänvisade till. Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1999:3) om byggnads- och anläggningsarbete är den vanligast använda föreskriften följt av Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete.

Brister i byggnads- och anläggningsarbetet

Av alla brister som lett till krav handlar 42 procent om byggnads- och anläggningsarbete utifrån Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1999:3) om byggnads- och anläggningsarbete.² Av dessa handlar de vanligast ställda kraven om

- 14 § Bas-U ska anpassa arbetsmiljöplanen (18 procent)
- 15 § Bas-U ska ha överinseende över kontrollen av att tekniska anordningar är besiktade (13 procent)
- 17 § arbetsgivare (entreprenörer) ska lämna uppgifter om arbetsmiljörisker till byggarbetsmiljösamordnaren Bas-U (7 procent).

² Sedan 1 januari 2025 motsvaras AFS 1999:3 av föreskrifterna (AFS 2023:3) om projektering och byggarbetsmiljösamordning, respektive kapitel 5 om byggnads- och anläggningsarbete i föreskrifterna (AFS 2023:13) om risker vid vissa typer av arbeten.

Därtill har även Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete använts i 15 procent av alla kravställningar mot entreprenörer i arbetsgivarrollen. De vanligast ställda kraven handlar här om

- 8 § otillräckliga undersökningar och riskbedömningar (28 procent)
- 5 § otillräckliga rutiner för systematiskt arbetsmiljöarbete (23 procent).

Av alla kravställningar ingår 19 procent i en kategori "övrig" som är ett samlingsnamn för 22 föreskrifter. Den vanligaste laghänvisningen är där Arbetsmiljölagen (1977:1160), följt av Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1988:4) om blybatterier samt Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:3) om användning av personlig skyddsutrustning.

Vid våra inspektioner har vi mest träffat byggherrar och byggarbetsmiljösamordnare, eftersom lokala skyddsombud hos arbetsgivarna i många fall saknats på arbetsplatserna.

Vidare har vi vid våra inspektioner sett att:

- Bas-U har inte alltid känt till vilken besiktningspliktig utrustning som finns på arbetsplatserna.
- Bas-U har inte alltid haft överinseende över, det vill säga försäkrat sig om, att tekniska anordningar är besiktigade och kontrollerade. Däremot kan Bas-U ha säkerställt att det egna företagets tekniska anordningar är besiktigade, men inte att andra företags anordningar som befinner sig på byggarbetsplatsen är det. I de fall då utrustningen varit besiktigad har besiktningsintyget inte alltid kunnat visats upp. Trots att utrustningen haft brister har arbetstagarna använt sig av utrustningen.
- Små företag som vanligtvis är underentreprenörer har fått ett för stort ansvar av byggherren. Utan tidigare erfarenhet har de utsetts och tagit på sig rollen som Bas-U i byggprojekt som exempelvis tillbyggnader.
- Större företag som är utsedda till Bas-U har tenderat att vilja "friskriva sig" från ansvaret för byggarbetsmiljösamordningen och anser att respektive underentreprenörs arbetsmiljöansvar för sin egen personal även ska omfatta att samordna sig med andra entreprenörer.
- Lastnings- och lossningsmomenten har saknats i projekteringsfasen. Därmed har man inte alltid kunnat säkerställa att det finns en säker plats att lasta och lossa på.
- Det råder olika förutsättningar för lastning och lossning i tätorterna jämfört med mindre tätbefolkade områden. I tätorterna krävs tillstånd från kommunen eller Polisen för att spärra av utrymme i offentliga miljöer såsom trottoarer, bit av väg, parkeringar och så vidare.
- Andra risker i arbetsmiljön som brister har varit byggnadsställningar, kvarts- och stendamm samt korsande trafik inne på byggarbetsplatsen.

Totalt har vi ställt 1 362 krav. De flesta kraven på åtgärder hänvisar till Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1999:3) om byggnads- och anläggningsarbete och Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete.

Vi har handlagt ett fåtal överträdelser som kan medföra sanktionsavgifter. När vi har följt upp de ärendena har vi sett att de ansvariga aktörerna har åtgärdat de risker som vi har ställt krav på.

6. Diskussion och slutsatser

Vi bedömer att vi har inspekterat ett viktigt arbetsmiljöområde, där vi genom våra inspektioner har kunnat påverka de ansvariga aktörerna till förbättringar.

Aktiviteten har varit specifikt riktad till dem som ansvarar för säkra lastnings- och lossningsplatser vid byggarbetsplatser, samt att säkra transportvägar till dessa, exempelvis byggherrar och byggarbetsmiljösamordnare.

Arbetsmiljöarbetet på byggarbetsplatserna kan förbättras

Vi har ställt krav på 31 procent av de ansvariga aktörerna om att rätta till brister och risker i arbetsmiljön. Av alla krav rör 42 procent Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1999:3) om byggnads- och anläggningsarbete.

De flesta krav som vi har ställt har varit ute på byggarbetsplatserna i mötet med Bas-U. Däremot har vi inte ställt så många krav när vi träffat byggherrarna och Bas-P på kontoren. Bristerna på byggarbetsplatserna visar att arbetsmiljöarbetet ofta inte är tillräckligt organiserat för att förebygga risker på den gemensamma byggarbetsplatsen som kan leda till att arbetstagarna skadar sig eller blir sjuka av arbetet.

Bas-U saknar ibland kunskaper om lastning och lossning

Bas-U har ibland visat sig ha bristande kunskaper om arbetsmiljökraven när det gäller lastning och lossning. Det kan ha en stor betydelse för säkerheten kring lastning och lossning på byggarbetsplatserna.

Om en entreprenör tar in en maskin som innebär risk för andra på arbetsplatsen har Bas-U ansvar att försäkra sig om att den är besiktad och att hela arbetsplatsen är säker ur arbetsmiljösynpunkt. Att endast viss del av all besiktningspliktig utrustning är besiktigad utgör en risk för alla som på något vis kommer i kontakt med utrustningen.

Då besiktningsintygen inte alltid har funnits nära till hands på byggarbetsplatsen, är det inte säkert att arbetstagarna känner till att de tekniska anordningarna haft brister trots besiktningen. Eftersom arbetsgivarna brister i sitt ansvar att ha besiktningsintyget tillgängligt, riskerar arbetstagarna därmed att arbeta med anordningar som inte är godkända.

Rätt byggarbetsmiljösamordnare ska finnas på plats och ta sitt ansvar

I de fall då aktörer, som vanligtvis är underentreprenörer till andra projekt, utses till Bas-U av byggherren, finns inte alltid den erfarenhet och kunskap av rollen som krävs. Då kan det vara svårt att lyckas upprätthålla god säkerhet på byggarbetsplatsen.

I andra fall när Bas-U inte tar ansvar och försäkrar sig om att tekniska anordningar på byggarbetsplatsen är besiktigade, finns risk att entreprenörerna inte har tagit sitt ansvar för besiktningen. Genom att bara lägga ansvaret på respektive entreprenör är risken stor att ansvaret "hamnar mellan stolarna".

Lastning och lossning måste finnas med i planeringen

Bristerna visar att varken Bas-P eller Bas-U har ett tillräckligt arbetsmiljöarbete för att förebygga risker som kan leda till att olyckor inträffar på byggarbetsplatserna kopplat till lossning och lastning. Den kommande lastningen och lossningen behöver planeras redan i projekteringsfasen och på så sätt säkerställa att det finns en för ändamålet anpassad plats att lossa på. För att detta ska vara möjligt måste Bas-P ha relevanta kunskaper för uppdraget. Även Bas-U behöver ha relevanta kunskaper för sitt uppdrag samt föra kontinuerlig dialog med övriga aktörer på byggarbetsplatsen.

När det är brist på utrymme för att lasta och lossa på byggarbetsplatsen, behöver såväl byggherren som Bas-U ta en tidig kontakt med kommunerna och Polisen för att få eventuellt nödvändiga tillstånd så att byggarbetsplatsen och dess etableringsområde blir så säkert som möjligt.

Byggarbetsplatser blir säkrast när alla planerar tillsammans

De inspektioner där vi har träffat Bas-P och Bas-U tillsammans med byggherrarna har varit mest givande. Det har varit bra att få förklara hur viktigt det är att ha en god planering redan tidigt i projekteringsfasen. På så sätt har vi kunnat belysa att det inte bara blir en fråga för Bas-U när byggprojektet väl är i gång.

Det finns många entreprenörer på en byggarbetsplats och det är vanligt med kedjor av underentreprenörer. För att arbetsplatserna ska bli säkrare behöver

planering och kommunikation fungera bättre mellan de olika entreprenörerna, byggherren, Bas-P och Bas-U. Här har branschorganisationerna en viktig roll för att bidra med kunskaper och främja ett gott samarbete mellan de olika aktörerna på en byggarbetsplats.

Lokala skyddsombud för entreprenörerna har ofta saknats på byggarbetsplatserna vid inspektionerna, vilket kan ha bidragit till ett enkelsidigt perspektiv i samband med dialogen om säkerhetskultur. Trots avsaknaden av skyddsombud har vi ändå valt att genomföra inspektionerna för att få en bild av säkerhetskulturen ute på byggarbetsplatserna.

Intentionerna är goda – men utförandet brister

En majoritet av de aktörer som vi har träffat vid våra inspektioner har gett uttryck för goda intentioner och ett intresse för säkerhetskultur. Däremot visar bristerna att arbetet med den egna säkerhetskulturen inte hade kommit så långt i praktiken. Vad som har framkommit är att ett systematiskt arbetsmiljöarbete ofta saknas hos arbetsgivarna och att det finns brister i byggprojektets gemensamma arbetsmiljöarbete, liksom dokumentation i arbetsmiljöarbetet.

Ett väl fungerande arbetsmiljöarbete i byggprojekten skulle kunna bidra till att transporter, lastning och lossning inom byggarbetsplatser utförs på ett säkrare sätt som förebygger olyckor och ohälsa.

För att göra detta möjligt behöver alla aktörer som har med lastning, lossning och transport på arbetsplatsen att göra, ta större ansvar för arbetsmiljön än vad de gör idag. Arbetsmiljöfrågorna och säkerhetskulturen behöver prioriteras. Det är bättre att tänka efter före – det vill säga att planera får bra förutsättningar från början. De olika aktörerna, på byggarbetsplatsen, behöver ha kontinuerlig kontakt med varandra och säkerställa att de olika arbetsmomenten kan utföras på ett säkert sätt.

Arbetsmiljöverket arbetar för att förebygga risker

Genom att vi har ställt krav vid våra inspektioner utifrån både Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1999:3) om byggnads- och anläggningsarbeten och Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete, har vi bidragit till att förebygga ohälsa och olyckor på arbetsplatserna. Inspektionerna har även bidragit till att väcka intresse för säkerhetskultur ute på byggarbetsplatserna, samt till vår vision om att ingen ska bli sjuk, skadas eller dö av jobbet.

ARBETSMILJÖ
VERKET

RAPPORT

Datum
2025-09-30

Vår beteckning
2022/010803

Sid
12 (12)

Kontaktuppgifter:

Projektmedlem: Denisa Samuelsson

Telefon: 010-730 9431

E-post: denisa.samuelsson@av.se

Vår vision
Ingen ska bli sjuk, skadad, eller dö av jobbet

Arbetsmiljöverket, Box 9082 171 09 Solna, Telefon: 010-730 90 00, www.av.se